

Leva, lära, leda

- ett relationellt perspektiv på vägledning

Stora Komet, NOVIA, 9 februari 2017

Ann-Christin Furu
PeD, leg talterapeut
www.refugium.fi

”Under den här eftermiddagen fokuserar vi på **relationernas betydelse för människans växande**. Vi lyfter fram värdet av ett **holistiskt synsätt**, vi talar om att se den andras **realitet och potentialitet**, och vi bekantar oss med modeller för hur vi kan skapa **rum för vårt eget och andras växande**. Vi arbetar också konkret med att utveckla den egna **relationella professionalismen** med hjälp av **narrativa verktyg**.”

Innehåll

13.00-14.00

Det relationella perspektivet

Ett holistiskt synsätt – på människa och utbildning

14.00-14.15

Kaffe & bensträckare

14.15-15.30

Att se den andras realitet och potentialitet

Att skapa rum för växande

1 Det relationella perspektivet

Allt verkligt liv är möte.

Martin Buber

Ett relationellt synsätt

- Pedagogisk filosofisk tradition som betonar relationernas betydelse (från Aristoteles till Dewey och Buber)
- Grundtankar
  - Vi blir ett Jag genom ett Du
  - Relationer är A och O för människans utveckling, mognad, lärande
  - Vi vill och behöver bli hörda, sedda och bekräftade både som de vi är (realitet) och de vi kan och vill bli (potentialitet)

...

- Vi lever inflätade i och omslutna av nätverk av relationer och relationernas kvalitet är avgörande för vårt växande
  - Bra eller dåliga?
  - Öppna eller slutna?
  - Fokus på yta eller djup?
  - Begränsande eller utvecklande?
- Äkta mellanmänniska möten är eftersträvansvärda

Aspelin (2010; 2015)

Hur bädda för ett äkta möte?

- Närvaro och samvaro
- Äkthet och ärlighet
- Tillit, trygghet, förtroende
- Värme, omtanke, förundran
- Momentan ömsesidighet och symmetri
- Omfattning (att kunna härbärgera den andras känslor)
- Integritet
- Ödmjukhet

Nordström-Lytz (2013)

Relationell pedagogik

”Relationell pedagogik baseras på föreställningen om människan som relationell varelse samt om utbildning, undervisning och lärande som relationsprocesser. Inom fältet placeras relationer snarare än enskilda individer och/eller sociala strukturer i utbildningens brännpunkt. Det interpersonella utgör huvudfokus, men relateras både till individen som subjekt och till social, kulturell och samhällelig kontext. Begrepp som relation, interpersonell kommunikation och profession är centrala. Något som kännetecknar relationell pedagogik är den stora betydelse som tillmäts mellanmännskliga, personliga möten.”

Nordiska nätverket i relationell pedagogik (2016)

Pedagogens dubbla uppdrag

- Omsorgsuppdraget = fostran, vård
  - Människoblivande
  - Främja värden som ansvar, respekt, medmänsklighet
- Det kunskapsutvecklande uppdraget = undervisning
  - Effektivt lärande
  - Bidra till kunskapsutveckling: vetande, kunnande, förståelse (attityder)

Nordström-Lytz (2013)

Tankar för dagen

27 februari 2014 SR P1

2 Ett holistisk synsätt

Människan är en helhet

- Genuint lärande sker då processen engagerar hela människan (Furu 2011)
  - Tanke
  - Känsla
  - Kropp
- Holistisk utbildning syftar till människans helhetsmässiga utveckling: intellektuellt, emotionellt, fysiskt, socialt, andligt
  - Holism = summan är mer än delarna
  - Människan en meningsskapande varelse
  - Tradition från Rousseau och Pestalozzi till Paolo Freire och Gert Biesta

Balans i livet

- Vita activa: arbete och engagemang
- Vita contemplativa: eftertanke och reflektion
- Vita regenerativa: vila, sömn och återhämtning

Arendt (1958/1998)

HUMAN HAVING

HUMAN DOING

HUMAN BEING

Hur gör vi detta i praktiken?

- Vad fokuserar vi på i vägledande samtal?
- Hur mycket beaktar vi helheten? Balansen mellan intellektuella, emotionella, fysiska, sociala och andliga behov?
- Kan eller bör vi utveckla vårt sätt att uppmärksamma helheten?

(diskutera i grupper om 4)

Kunskapsformer

- Vetande – teknisk-vetenskaplig = huvud
- Kunnande – praktisk-produktiv = hand
- Klokhet – etisk-politisk = hjärta

Aristoteles i *Den Nichomakiska Etiken*

Kunskap – att veta, kunna och förstå

PAUS

3 Att se den andras realitet och potentialitet

Ett relationellt perspektiv: att vara och att bli

- Realitet – Vem är jag?
  - Här och nu
  - Självkänedom, självinsikt – våga se sig själv i spegeln
  - Spegling, bekräftelse och utmaning från andra
- Potentialitet – Vem kan och vill jag bli?
  - Vision för framtiden = karta
  - Reflektion, eftertanke, personlig utveckling
  - Konstruktiva samtal – hur ser andra att jag kan utvecklas?

Ett praktiskt exempel

JUST NU

- Hur ser arbetsvardagen ut?
- Vad är du nöjd med och vad vill du förändra?
- Vilka är dina styrkor och utmaningar?

OM 5 ÅR

- Vilken arbetsvardag vill du ha?
- Vad kräver den av dig?
- Vilka kunskaper och egenskaper behöver du utveckla för att komma dit?

Positiv psykologi som inspirationskälla

- Vilka är mina medmänniskors resurser och kompetenser?
- Hur kan jag bidra till andra människors möjlighet till välbefinnande, lycka, hälsa och livskvalitet?
- Vilka faktorer triggas positiva känslor och beteenden i gemenskapen?
- Hur skapar jag en atmosfär med utrymme för flow?
- Vilka är friskfaktorerna som bidrar till ett hälsofrämjande arbetsliv och en återhämtande fritid för mig själv och för andra?

Baserat på Blom & Hammarkrantz (2014)

4 Att skapa rum för växande

Att skapa ett *lärandets refugium*

- Tillflyktsort = fristad för lärande
  - Tid
  - Rum
  - Närvaro
  - Samvaro
- Den vägleda ser sig själv genom vägledarens blick – hurudan är den blicken?

...

- Att se den vägleda som den människa hen är och den människa hen kan bli
  - Att ge bekräftelse på det befintliga och utmaning till det möjliga
  - Att inbjuda till det mellanmänskliga
  - Att erbjuda möjligheter till meningsskapande

(jfr. Furu 2011, s. 187)

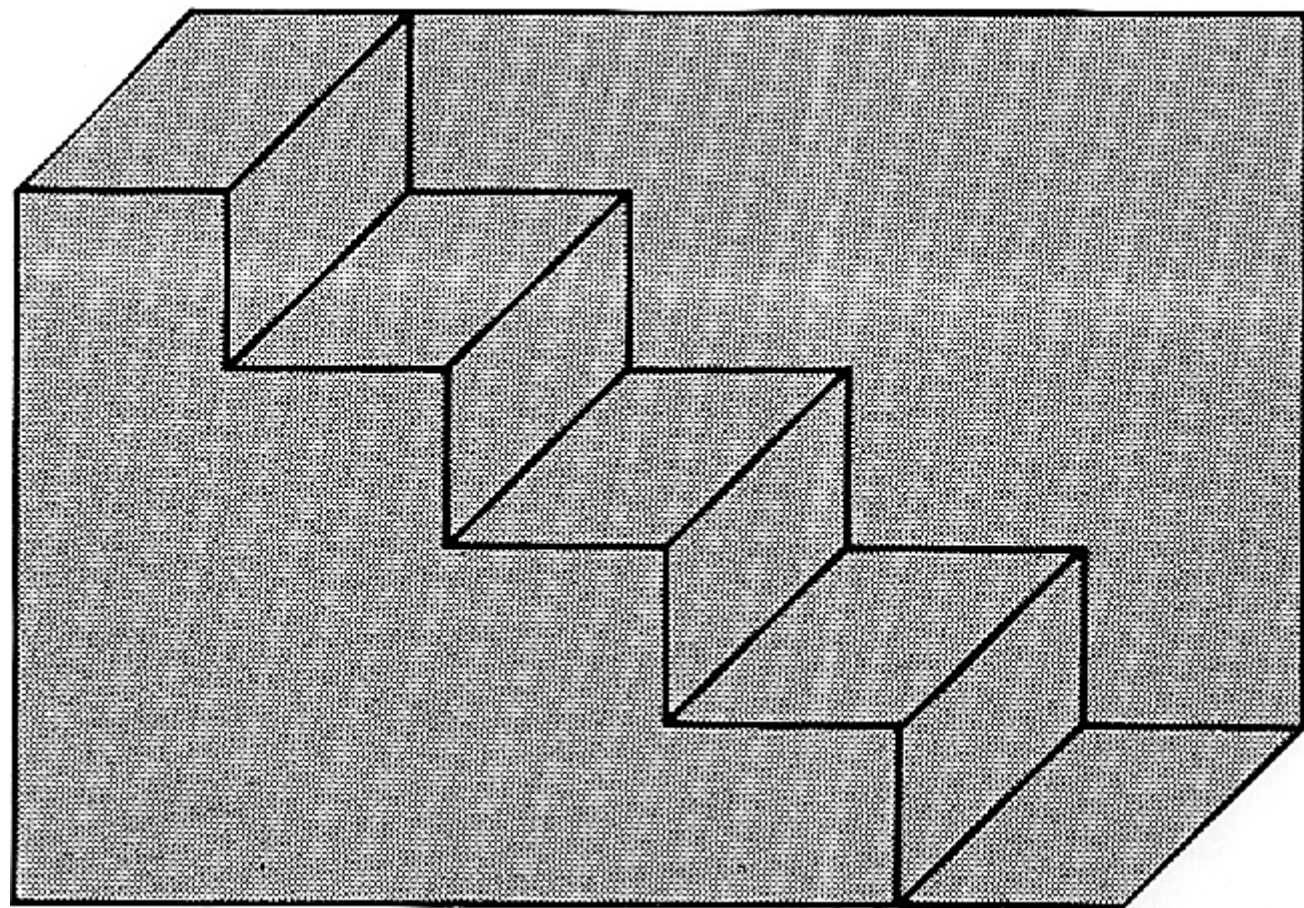
Hur gör vi detta i praktiken?

Vilka omständigheter bidrar till att skapa goda relationer till den vägleda?

(diskutera i grupper om 4)

Verbal och icke-verbal kommunikation

- Orden – svårighetsgrad (ord & grammatik), begreppsanvändning, yttrandenas längd, språkstil, instruktioner, frågor och formuleringar
- Rösten – styrka, läge, kvalitet, variation, tempo, pausering och artikulation (tydlighet)
- Kroppen – rörelser i rummet, närhet & distans, hållning, muskeltonus, gester, miner, blick, sättet att hålla ögonkontakt på

Furu (in press)

Frågandets betydelse

- För att hålla igång konversationen
- För att ta reda på vilka kunskaper den andra har
- För att väcka vissa tankar hos andra
- För att visa oss kritiska till ett påstående
- För att förstå ett sammanhang
- För att väcka intresse

Jensen (2015)

Hurudana frågor?

- Öppna frågor
- Kan du berätta mera?
- Hur tänkte/kände/gjorde du då?
- Hur kommer det sig?
- Vad tror du då att...?
- Har du något förslag på...?

...

- Be om preciseringar: Hur menar du då? Kan du förklara? På vilket sätt...
- Be om tolkningar: Varför tror du att... Hur uppfattar du själv... Vilka orsaker tror du att...
- Uppmuntra till alternativa synsätt: Skulle man kunna tänka sig att... Hur tror du att han/hon uppfattade situationen? Om du får önska fritt, hur skulle du då...

Empatiskt lyssnande är att

- Ta ögonkontakt
- Respektera talarens tempo
- Låta tala till punkt
- Höra underliggande betydelse
- Ana känslor och behov – också uttalade
- Ge bekräftelse (verbal och icke-verbal)
- Sammanfatta och bolla tillbaka
- Undra!

Baserat på Adelman (2009)

Bra kommunikation - kännetecken

- Öppenhet, trygghet, respekt
- Flexibilitet
- Självkänedom och självkänsla
- Integritet
- Ansvar, intresse, sensitivitet
- Aktivt lyssnande, lyhördhet
- Perspektivskifte
- Motivation att utvecklas och förändras
- Kongruens mellan det verbala och det icke-verbala budskapet

Varför narrativa verktyg?

- Den berättade (narrativa) kunskapen
  - Erfarenhetsbaserad
  - Invävd i ett sammanhang
  - Talar till känslan
- Den systematiska (paradigmatiska) kunskapen
  - Teoribaserad/empiribaserad
  - "Lådor och boxar"
  - Talar till förnuftet

Bruner (1986)

Narrativen ger KASAM

VARIFRÅN?

VAR?

VART?

Livets Träd – ett exempel

- Karriären en del av vår livsstil, identitet, livsprojekt och livsberättelse
- Berättelsen kan konstrueras, dekonstrueras och rekonstrueras
- Utrymme för betraktande av sin självbild, sina livsroller och sitt förhållningssätt till människor och situationer
- Berättelsen ger utrymme för alternativa framtidsbilder och handlingsmodeller – empowerment, self-efficacy
- Fokus på människans resurser och möjligheter

Garzena & Vitikainen (2014)

...

- **Rötterna** gestaltar individens historia och ursprung (platser, händelser, värderingar, viktiga personer, grundläggande kunskaper)
- **Marken** omkring trädet gestaltar vad som ger individen näring i tillvaron “här och nu” (aktiviteter, relationer, platser, tillstånd)
- **Stammen** är individens egna positiva styrkor (praktiska förmågor, värdefulla erfarenheter, goda egenskaper)
- **Grenarna** gestaltar individens drömmar
- **Löven** skildrar de viktiga personerna som individen har haft och har omkring sig (de som stöttar, finns, lyssnar eller som har varit en förebild)
- **Frukterna** symboliserar vad viktiga personer har bidragit till individens liv
- **Blommorna** står för vad individen själv har betytt för de viktiga personerna

Praktisk övning: rita och berätta

- Arbeta parvis
- Fas 1 (10 minuter) = Rita ditt eget träd på en A3
- Fas 2 (10 minuter) = Berätta om era respektive träd för varandra
  - Lyssna empatiskt
  - Ge samtalsstöd verbalt och icke-verbalt
  - Bolla tillbaka din egen förståelse
  - Ställ öppna frågor som leder den andra vidare
- Sammanfatta era erfarenheter av övningen

Dina viktigaste insikter

- Vilka aha-upplevelser har du gjort?
- På vilket sätt vill du själv utvecklas när det gäller byggandet av goda relationer i vägledning?
- Vad packar du ner i din ryggsäck från den här eftermiddagen?

Referenser

Adelmann, K. (2009) *Konsten att lyssna*. Lund: Studentlitteratur.

Arendt, H. (1958/1998) *Människans villkor*. Göteborg: Daidalos.

Aspelin, J. (2010) *Om relationella pedagogik*. Malmö: Gleerups.

Aspelin, J. (2015) *Inga prestationer utan relationer*. Malmö: Gleerups.

Aspelin, J. & Persson, S. (2011) *Om relationell pedagogik*. Malmö: Gleerups.

Biesta G (2004) "Mind the gap!" Communication and the educational relation. I Bingham & Sidorkin (eds) *No education without relation*. London: Peter Lang.

Blom, K. & Hammarkrantz, S. (2014) *Lycka på fullt allvar*. Stockholm: Natur och kultur.

Bruner, J. (1986) *Actual minds, possible worlds*. Cambridge: Harvard University Press.

...

Furu AC (2011) *Resa i röstens landskap – en narrativ studie av hur lärare blir professionella röst användare*. (Diss) Åbo: Åbo Akademis förlag.

Furu, A-C. (in press) *Professionell röst användning i läraryrket*. Lund: Studentlitteratur.

Garzena, P. & Vitikainen, V. (2014) *Livets Träd – en narrativ metod i karriärvägledning*. Examensarbete, 15 hp. Stockholms Universitet.

Jensen, M. (2015) *Interpersonell kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.

Nordström-Lytz, R. (2013) *Att möta den andra. Det pedagogiska uppdraget i ljuset av Martin Bubers dialogfilosofi*. (Diss.) Åbo: Åbo akademis Förlag.

*Vad behöver människan för att leva?
Hon behöver kunskap och hon behöver medmänniskor.*

Nordström-Lytz (2013, s. 188)

TACK!